

Arş. Gör. Emine Esra CANBOLAT

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Karşılaştırmalı Hukuk Anabilim Dalı

İŞÇİNİN ULAŞILABİLİR OLMAMA HAKKI

FİLİZ KİTABEVİ

İSTANBUL

2025

Aralık 2025

ISBN: 978-625-5697-88-2

BASKI - CİLT

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Matbaacı Sertifika Numarası: 77398

YAYINLAYAN

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Cemal Yener Topyalı Cad. No: 57/A (113)
Vefa-Fatih/İSTANBUL
Tel: (212) 527 0 718
(850) 441 0 359
Faks: (212) 519 20 71

www.filizkitabevi.com

bilgi@filizkitabevi.com

Yayıncı Sertifika Numarası: 77398

Copyright© Bu kitabın Türkiye'deki yayın hakları Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Her hakkı saklıdır. Hiçbir bölümü ve paragrafı kısmen veya tamamen ya da özet halinde, fotokopi, faksimile veya başka herhangi bir şekilde çoğaltılamaz, dağıtılamaz. Normal ölçüyü aşan iktibaslar yapılamaz. Normal ve kanunî iktibaslarda kaynak gösterilmesi zorunludur.

*Sevgili dedem Abdulkadir AKPINAR'ın aziz hatırasına,
saygı ve özlemle...*

SUNUŞ

“İşçinin Ulaşılabilir Olmama Hakkı” başlıklı elinizdeki bu eserin yazarı Emine Esra Canbolat ile yolumuz henüz İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde öğrenci olduğu zamanlarda kesişmişti. Covid-19 pandemisi nedeniyle iş hukuku dersimizi online olarak vermek zorunda kaldığımız dönemde, sabahın erken saatlerinde sisteme giriş yaptığımızda bir öğrencinin ismi ekranda hep hazır halde görünüyordu: Bu öğrenci, bilimsel ilgi ve merakını ekrandan dahi bizlere gösterebilmeyi başaran Emine Esra (Kuş) Canbolat’tan başkası değildi.

Emine Esra Canbolat, hukuk fakültesinden yüksek bir ortalama ile mezun olmasından hemen sonra İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nün Özel Hukuk Yüksek Lisans Programına kabul edilmiştir. İş sağlığı ve güvenliği alanındaki yüksek lisans dersimizde hazırladığı seminer ödevinin niteliği, Emine Esra Canbolat’ın ne kadar parlak bir öğrenci olduğunu bizlere bu aşamada yeniden göstermiştir. Ancak kendisini daha yakından tanıdığımız bu aşamada bizlerin dikkatini esas çeken, bu parlak öğrencinin aynı zamanda ne kadar saygılı, alçakgönüllü ve özenli bir kişiliğe sahip olması olmuştur. İşte tüm bu nedenlerle, Emine Esra Canbolat kendisinin yüksek lisans tez danışmanı olmamı istediğinde çok büyük bir sevinç duydum. Parlak öğrencimizin, benim de meslek hayatımda tez danışmanlığını üstlendiğim ilk öğrenci olması benim için her zaman büyük bir mutluluk kaynağı olacak. Benim için bir başka mutluluk kaynağı ise, Emine Esra Canbolat’ın gösterdiği gayret ve çabalar neticesinde İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Karşılaştırmalı Hukuk Anabilim Dalı’nda araştırma görevlisi olmaya hak kazanmasıdır. Böylece ümit ediyorum ki, kendisi ile uzun yıllar aynı çatı altında çalışabilme imkânımız olacak ve ben de nice başarılarına şahit olabileceğim.

Elinizdeki bu eser, değerli meslektaşımın 03.09.2024 tarihinde savunduğu ve kıymetli jüri üyelerinin değerlendirmeleri sonucunda oybirliği ile başarılı bulunan tezinin kitaplaştırılmış hâlidir. İşçinin ulaşılabilir olmama hakkının kapsamının ve sınırlarının çizilebilmesi, iş ilişkilerinde cevaplanabilmesi çoğu zaman pek de kolay olmayan pek çok sorunu barındırmaktadır ve iş ilişkileri-

nin sıhhati için son derece hassas bir şekilde ele alınması gereken bir konudur. Emine Esra Canbolat bu hassasiyeti gözeterek hazırladığı yüksek lisans tezinde, kendisinden beklenildiği gibi çok titiz ve kapsamlı bir çalışma ortaya koymuş ve beklentilerimizi haklı çıkarmıştır. Kendisini bu zorlu konudaki başarılı çalışmasından dolayı gönülden tebrik ediyorum. Değerli meslektaşım, sevgili kız kardeşim Arş. Gör. Emine Esra Canbolat'ın camiamıza kazandıracağı nice eserine şahit olabilmek için heyecanla bekliyor, kendisine çıktığı bu yolda başarılar diliyorum.

11.10.2025, İstanbul

Doç. Dr. Ayşe Ledün Akdeniz

ÖNSÖZ

İşçinin ulaşılabilir olmama hakkının incelendiği bu çalışma, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Yüksek Lisans Programı kapsamında “yüksek lisans tezi” olarak hazırlanmış, 03.09.2024 tarihinde Prof. Dr. Ömer EKMEKÇİ, Prof. Dr. F. Burcu SAVAŞ KUTSAL ve Doç. Dr. Ayşe Ledün AKDENİZ’den oluşan jüri önünde savunularak oybirliği ile başarılı bulunmuştur. Tez, yayına hazır hale getirilirken kıymetli jüri üyelerinin önerileri doğrultusunda geliştirilmiş ve yeni kaynaklar eklenerek güncellenmiştir.

Yüksek lisans tezimi, lisans eğitimimi de bünyesinde tamamlamış olduğum İstanbul Üniversitesi çatısı altında yazmış olmak benim için onur ve mutluluk vericidir. 2017 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ndeki ilk günüm, benim için asla unutamayacağım ve hayatımın devamını şekillendirmiş olan o büyüleyici açılış dersiyle başlamıştır. Açılış dersleri sırasında kıymetli Hocalarımızın kürsüdeki ışıltılarıyla bizleri büyülediği anlar, beni akademik çalışmalar yapmaya iten ve akademisyen olma isteğimi uyandıran ilk kıvılcım olmuştur.

Lisans eğitimimin dördüncü sınıfındayken İş Hukuku derslerimiz, pandemi nedeniyle çevrim içi olarak gerçekleştirilmişti. Bu dönemde derslerimize katılan kıymetli Hocalarımız Prof. Dr. Ömer EKMEKÇİ ve Doç. Dr. Ayşe Ledün AKDENİZ, bize ekranları başından sundukları eşsiz anlatımlarıyla iş hukukunu sevdirmişlerdir. Bu dönemden itibaren iş hukukuna olan ilgim, kıymetli Hocalarım sayesinde giderek artmış ve yüksek lisans tezimi de bu alanda yazmamda belirleyici olmuştur.

Tezimin danışmanlığını üstlenen kıymetli Hocam Doç. Dr. Ayşe Ledün AKDENİZ, tez konusunun belirlenmesi sürecinde literatürde ulaşılabilir olmama hakkına ilişkin henüz çok az sayıda kaynak bulunmasına rağmen beni cesaretlendirerek bana bu özgün konuda çalışma fırsatı vermiştir. Tez konum kapsamında iş hukukunun pek çok farklı boyutu üzerine düşünmek, benim için hem keyifli hem de oldukça faydalı olmuştur. Bununla beraber, özellikle başlangıçta bu konuyla ilgili kaynakların az sayıda olması, beni oldukça zorlamış-

tır. Ulusal ve uluslararası alanda işçinin ulaşılabilir olmama hakkına duyulan ilginin her geçen gün artması, zamanla bu konudaki kaynakların da çeşitlenmesine yol açmış; bu da tez yazma sürecinde benim açımdan yeni ufukların açılmasına imkân vermiştir. Bu çalışmayla, toplumumuzda henüz gündemde büyük bir yer tutamasa da aslında her bireyi ilgilendirmekte olan “sürekli ulaşılabilirlik” sorunu ele alınarak konuya ilişkin farkındalığı arttırmak ve işçinin ulaşılabilir olmama hakkına ilişkin inceleme ve tespitler yapılarak gelecekte ortaya çıkacak uyumsuzlıklara ışık tutmak amaçlanmıştır.

Kıymetli danışman Hocam Doç. Dr. Ayşe Ledün AKDENİZ’e, öncelikle bana inanarak bu konu üzerinde çalışmamı desteklediği için, bu süreçte aklıma takılan tüm soruları büyük bir sabırla cevapladığı için ve ümitsizliğe kapıldığım her an pozitif yaklaşımı sayesinde bana tekrar çalışma motivasyonu verdiği için teşekkür ederim. Kıymetli Hocamın her daim güler yüzlü, anlayışlı ve nazik yaklaşımının meslek hayatımda da bana rol model olduğundan bahsetmemek büyük bir eksiklik olacaktır. Kendisi ile çalışma fırsatı bulduğum için ne kadar şanslı olduğumu her daim hissetmekteyim.

Tez yazım sürecindeyken lisans eğitiminin ilk gününden itibaren arzulamakta olduğum bir hayalimi gerçekleştirme fırsatı buldum. Tezimin henüz ikinci bölümünü yazmaktayken İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi çatısı altında, Karşılaştırmalı Hukuk Anabilim Dalı’nda Araştırma Görevlisi olarak kıymetli Hocam Dr. Öğr. Üyesi Elif Beyza AKKANAT-ÖZTÜRK ile çalışma şerefine nail olmak, çalışmalarımındaki motivasyonumu artıran en önemli gelişme olmuştur. Tez yazım sürecinde gösterdiği destek, anlayış ve fedakârlıkları için kıymetli Hocam Dr. Öğr. Üyesi Elif Beyza AKKANAT-ÖZTÜRK’e teşekkür ederim.

Tez yazım sürecim boyunca gösterdiği anlayış için Anabilim Dalı Başkanım kıymetli Hocam Prof. Dr. Fethi GEDİKLİ’ye teşekkür ederim.

Tez yazım sürecindeyken beraber çalışma fırsatı bulduğum ve her aşamada destekleriyle yanımda olan kıymetli Hocalarım Prof. Dr. Halil AKKANAT’a, Prof. Dr. Mustafa AKSU’ya, Prof. Dr. Bilgehan ÇETİNER’e, Prof. Dr. Emrehan İNAL’a, Doç. Dr. Nafiye YÜCEDAĞ’a, Dr. Özkan Cavit HOŞLAN’a, Dr. Emine Aslı KÜÇÜKAYDIN’a ve Arş. Gör. Betül AKALIN’a teşekkür ederim.

Lisans eğitimimden itibaren beni her daim destekleyen ve iş hukuku yolculuğumda bana ilham olan kıymetli Hocam Prof. Dr. Talat CANBOLAT’a hem manevi desteği için hem de tez yazım sürecinde ulaşamadığım kaynakları benimle paylaştığı için teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitiminin en zor kısımlarından birinin ders dönemi olduğunu söylemek herhalde yanlış olmayacaktır. Bir yandan avukatlık stajımı tamamladığım bu süreç, kıymetli üstadım Av. Emine CANBOLAT tarafından her zaman desteklenmiş ve teşvik edilmiştir. Beraber çalıştığımız ve kendilerinden çok şey öğrendiğim kıymetli çalışma arkadaşlarım da benim için oldukça fedakâr ve anlayışlı davranmışlardır. Kendilerine bu vesileyle tekrar teşekkür ederim.

Bu tez çalışmasını 2210/A Yurt İçi Yüksek Lisans Burs Programı kapsamında maddi açıdan destekleyen Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu'na teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazım sürecinde yaşamış olduğum zorlukların en yakın tanığı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ndeki lisans eğitimim sırasındaki en iyi arkadaşım, bu satırları yazdığım tarih itibarıyla ise eşim olan Av. Alihan CANBOLAT'a teşekkür ederim.

Yüksek lisans ve Almanca öğrenme yolculuğumda bana yol arkadaşı olan sevgili Av. Zümra ERTAN'a ve tez yazım sürecindeki yoğunluğuma rağmen beni anlayan ve yanımda olan tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Eserin basımını üstlenen Filiz Kitabevi'ne ve emeklerini esirgemeyen tüm çalışanlarına teşekkür ederim.

Hiç kuşkusuz ki teşekkürlerin en özelini, tez çalışmalarım sırasında da maddi ve manevi destekleriyle koşulsuz yanımda olan ve bana güç veren kıymetli ailem hak etmektedir. Her zaman olduğu gibi tez yazım sürecinde de sorunlarımı anlayıp çözüm bulan ve hayatımı kolaylaştıran sevgili ağabeyim Av. Ahmet KUŞ'a, çalışkanlığı ve disipliniyle bana örnek olan ve bugünlere gelmem için büyük fedakârlıklar göstermiş olan sevgili annem Hülya KUŞ'a, babam Mustafa KUŞ'a ve bana okumayı ve yazmayı öğreterek eğitim yolculuğuma henüz beş yaşında ilk adımlarımı atmamı sağlayan sevgili anneannem Gönül AKPINAR'a teşekkür ederim.

Bugüne kadarki tüm fedakârlıkları için aileme yalnızca teşekkür etmek, onlara olan sonsuz sevgi ve minnettarlığımı ifade etmekte ne mümkün ne de yeterli olacaktır. Emeklerinin karşılığını hiçbir zaman tam anlamıyla ödeyemeyeceğimi bilsem de bu eseri sevgili aileme ve kalbimizin en güzel yerinde sonsuza dek yaşatacağımız sevgili dedem Abdulkadir AKPINAR'a ithaf ediyorum.

02.12.2025, İstanbul

Emine Esra Canbolat

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	V
ÖNSÖZ	VII
İÇİNDEKİLER.....	XI
KISALTMALAR LİSTESİ	XV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SANAYİ DEVRİMLERİ EKSENİNDE TEKNOLOJİNİN GELİŞİM SÜRECİ VE İŞ HUKUKUNA ETKİLERİ: SÜREKLİ ULAŞILABİLİR HALE GELEN İŞÇİ

I. Sanayi Devrimleri Ekseninde İş Hukukunun Doğuşu ve Gelişimi	3
A. Birinci Sanayi Devrimi	5
B. İkinci Sanayi Devrimi	9
C. Üçüncü Sanayi Devrimi.....	11
D. Dördüncü Sanayi Devrimi	16
E. Beşinci Sanayi Devrimi	18
II. Gelişen Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Yan Etkisi: Sürekli Ulaşılabilirlik	19
A. Genel Olarak.....	19
B. Çalışmanın Zaman ve Mekândan Bağımsızlaşması ve Uzaktan Çalışma	20
C. COVID-19 Pandemisinde Uzaktan Çalışma	26
D. Sürekli Ulaşılabilirlik	30
1. Tanım ve İçerik	30
2. Sürekli Ulaşılabilirliğin İş İlişkileri Üzerindeki Etkileri	42
a. İşçinin Temel Hak ve Özgürlükleri Üzerindeki Etkileri	42

b. Çalışma ve Dinlenme Süreleri Üzerindeki Etkileri	44
c. İşçinin İş ve Özel Yaşam Dengesi Üzerindeki Etkileri.....	46
d. İşçinin Fiziksel ve Ruhsal Sağlığı Üzerindeki Etkileri	51

İKİNCİ BÖLÜM

SÜREKLİ ULAŞILABİLİRLİĞE KARŞI ÇÖZÜM ARAYIŞI: ÇALIŞMA SAATLERİ DIŞINDA ULAŞILABİLİR OLMAMA HAKKI

I. Ulaşılabilir Olmama Hakkının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	58
A. Çeşitli Hukuk Düzenlerinde Ulaşılabilir Olmama Hakkı	60
1. Fransız Hukukunda	60
2. Alman Hukukunda	63
3. İtalyan Hukukunda	64
4. Diğer Ülkelerde	67
B. Çeşitli Hukuk Düzenlerindeki Çözümlerin Karşılaştırılması.....	75
C. Avrupa Birliği Hukukundaki Gelişmeler	77
II. Ulaşılabilir Olmama Hakkı	81
A. Terminoloji Sorunu.....	81
B. Tanım.....	85
C. Hakkın Konusu ve Kapsamı	86
D. Hakkın Unsurları	89
1. Çalışma Saatleri Dışında İşle Meşgul Olmama	89
2. Herhangi Bir Yaptırımla Karşılaşmama	91
3. Diğer İşçilerin Ulaşılabilir Olmama Hakkına Saygı Gösterme	92
E. Hukuki Niteliği	94
F. Hakkın Kapsamı Dışında Kalan Haller	97

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA ULAŞILABİLİR OLMAMA HAKKININ MEVCUT HUKUKİ DÜZENLEMELER ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

I. Anayasal Temelde İşçinin Ulaşılabilir Olmama Hakkının Temel Hak ve Hürriyetlerle İlişkisi	102
A. Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlandırılması Çerçevesinde Çalışma Saatleri Dışında Ulaşılabilir Olmaya Yönelik Emir ve Talimatlar	106
II. İş İlişkisi Kapsamında Ulaşılabilir Olmama Hakkı	107
A. İşçinin Borç ve Yükümlülükleri Bakımından	107
1. İş Görme Borcu	107
2. Emir ve Talimatlara Uyuma Borcu	108
B. İşverenin Borç ve Yükümlülükleri Bakımından	115
1. İşçinin Kişiliğini Koruma Borcu	115
2. İşçiyi Psikolojik Tacize Karşı Koruma Borcu	117
C. İş Sağlığı ve Güvenliği Yükümlülükleri Bakımından	118
1. İşverenin Yükümlülükleri	118
2. İşçilerin Yükümlülükleri	120
3. İş Sağlığı ve Güvenliği Önlemlerinin Alınmaması Nedeniyle İşçinin Çalışmaktan Kaçınma Hakkı	121
D. Ulaşılabilir Olma Yükümlülüğüne Dair Sözleşme Hükümlerinin Geçerliliği Sorunu	124
E. Ulaşılabilir Olma Beklentisinin Çalışma Koşullarında Esaslı Değişiklik Olarak Değerlendirilmesi	127
F. İşçinin Kişisel Teknolojik Araçları ile İş Gördüğü Durumlarda Ulaşılabilir Olmama Hakkının Uygulanabilirliği	128
G. Kişilik Hakkının Korunması Bakımından	130
1. Kişilik Hakkına Müdahale	130
2. Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak İşçinin Rızasının Geçerliliği	131
III. Mevcut Yasal Düzenlemede Ulaşılabilir Olmama Hakkının İhlalinin İş İlişkisindeki Sonuçları	134
A. Çalışma Sürelerine Etkisi	134
1. Sürekli Ulaşılabilirlik Durumunda Çalışma Süresinin Belirlenmesi	134
2. Fazla Çalışma	142

3. İşçinin Gönüllü Olarak Yaptığı Çalışmaların Değerlendirilmesi	145
B. Dinlenme Sürelerine Etkisi	147
1. Ara Dinlenme Sürelerine Etkisi	151
2. Hafta Tatiline Etkisi	153
3. Ulusal Bayram ve Genel Tatil Hakkına Etkisi	157
4. Yıllık Ücretli İzin Hakkına Etkisi	158
5. Ücretli Mazeret İzinleri ve Anahk İzinlerine Etkisi	160
C. Ulaşılabilir Olmama Hakkı İhlal Edilen İşçinin Başvurabileceği Hukuki İmkânlar	161
IV. Basın İş Hukuku Bağlamında Ulaşılabilir Olmama Hakkı	164
V. Deniz İş Hukuku Bağlamında Ulaşılabilir Olmama Hakkı	167
VI. Türk Hukukunda Ulaşılabilir Olmama Hakkının Düzenlenmesi Gereği	169
SONUÇ	175
KAYNAKÇA	181

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
Abs.	: Absatz
ACM	: Association for Computing Machinery
ArbZG	: Arbeitszeitgesetz
Art.	: Article
Atp	: Automatisierungstechnische Praxis
Ausg.	: Ausgabe
AY	: Anayasa
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BAG	: Bundesarbeitsgericht
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
BASİSEN	: Banka-Finans ve Sigorta İşçileri Sendikası
Bd.	: Band
BİK	: Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun
Bkz.	: Bakınız
BOE	: Boletín Oficial del Estado
Bs.	: Basım
BYOD	: Bring Your Own Device
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
ÇSY	: İş Kanununa İlişkin Çalışma Süreleri Yönetmeliği
DİK	: Deniz İş Kanunu
dn.	: Dipnot
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü

DW	: Deutsche Welle
E.	: Esas
ECLAC	: Economic Development Division of the Economic Commission for Latin America and the Caribbean
Ed.	: Editör
Ed. by	: Edited by
EU	: European Union
Eurofound	: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions
Eurostat	: European Statistical Office
f.	: Fıkra
HAK-İŞ	: Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
IEEE	: Institute of Electrical and Electronics Engineers
ILO	: International Labour Organization
Inc.	: Incorporated
INL	: Legislative initiative procedure
iga	: Initiative Gesundheit und Arbeit
İK	: İş Kanunu
İSGHD	: İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi
İSGK	: İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu
KHAS Hukuk Bülteni	: Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Bülteni
L	: Legislation
m.	: Madde
N°	: numéro
No.	: Number
Nr.	: Nummer
NZA	: Neue Zeitschrift für Arbeitsrecht
OJ	: Official Journal of the European Union
para.	: Paragraf
R.D.	: Regio Decreto

RG	: Resmî Gazete
s.	: Sayfa/sayfalar
S.	: Sayı
S.O.	: Statutes of Ontario
SSGSSK	: Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
T.	: Tarih
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
Trans. by	: Translated by
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
U.S.	: United States
unv. Diss.	: unveröffentlichte Dissertation
vd.	: Ve devamı
Vol.	: Volume
WHO	: World Health Organization